

Sezai Karakoç'ta Okuma Kùltürü ve Okuma Biçimleri

Sezai Karakoç's Reading Culture and Reading Styles

Yunus Emre ÖZSARAY*

Öz

Bu makalede okuma kùltürünün oluşumu ve bu süreçteki okumaların kişinin okuma biçimine etkileri Sezai Karakoç örneği üzerinden incelenmektedir. Farklı okuma evrelerinde yapılan okumalar, okuma kùltürünün oluşmasına ve okuma biçimlerine farklı şekillerde etki etmektedir. Okumanın fikirleri yeniden yapılandırma ve bir dünya görüşü oluşturma yönündeki etkileri göz önüne alındığında, bir fikir adamı olarak Sezai Karakoç'un dünya görüşünün oluşmasına etki eden okumalar Hatıralarından izlenebilen okuma evreleri etrafında belirlenmeye çalışılacaktır. Erken çocukluk dönemlerinden itibaren sözlü kùltür ortamlarında dinleyici olarak bulunmasından, üniversite yıllarındaki kùtùphanede okuma kùltürünün oluşmasına kadarki seyir ortaya konmaya çalışılacaktır. Böylece hem eserlerindeki düşünme biçimi belirlenmeye çalışılacak hem de Jean S. Chall'ın okuma gelişimi evreleri Sezai Karakoç örneği üzerinden gösterilmeye çalışılacaktır. Aynı zamanda, Sezai Karakoç'un okumalarını, eleştirel okur kimliğiyle, sorular etrafında gerçekleştirdiği bulgusuyla, eserlerini ve fikirlerini oluştururken nasıl bir düşünme biçimine sahip olduğu da belirlenmeye çalışılacaktır. Kitaba yüklediği anlam, onun eserinin ve fikrinin oluşmasındaki bir diğer izlettir. Bu anlam üzerinden, Sezai Karakoç'un; kitap, okuma, ilham üçlüsü arasında kurduğu ilişki de belirlenmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Sezai Karakoç, okuma kùltürü, okuma gelişimi, kitap, ilham, eleştirel okuma

* Dr. Öğretim Üyesi, İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Türkçe Eğitimi Bölümü, İstanbul, Türkiye.
Elmek: yunusemre.ozsaray@medeniyet.edu.tr
orcid.org/0000-0002-0830-5373

Gönderilme Tarihi / Received Date:
15 Ağustos 2023
Kabul Tarihi / Accepted Date:
29 Eylül 2023

Atıf/Citation: Özsaray Y. E. (2023).
Sezai Karakoç'ta Okuma Kùltürü ve
Okuma Biçimleri
doi.org/10.30767/diledeara.1343100

Copyright © 2023
Dil ve Edebiyat Araştırmaları
tded.org.tr | 2023

Abstract

Using Sezai Karakoç as an example, this article analyses the formation of the process of acquiring reading culture and the effects of the readings in this process on one's reading style. Reading levels have a variety of effects on reading culture and reading style. Considering the effects of reading on restructuring ideas and forming a world view, the readings that affect the formation of Sezai Karakoç's world view as a man of ideas will be tried to be determined around the reading phases that can be traced from his memoirs. An attempt will be made to show the course from his early childhood as a listener in an environment of oral culture to the formation of a culture of reading in the library during his university years. Thus, both the way of thinking in his works will be tried to be determined and the stages of Jean Chall's reading development will be shown through the example of Sezai Karakoç. At the same time, with the finding that Sezai Karakoç does his reading around questions with his critical reader identity, an attempt will also be made to determine what kind of thinking he has in the creation of his works and ideas. The meaning he gives to the book is another trace in the formation of his works and ideas. Through this meaning, we will also try to determine Sezai Karakoç's relationship between the triad of book, reading and inspiration.

Keywords: Sezai Karakoç, reading culture, reading development, book, inspiration, critical reading.

Extended Summary:

We are witnesses to the fact that the names that have left an indelible mark on our intellectual world had a great interest in reading from the time of their childhood. Through their extensive reading in later years, these names reinterpret the accumulated knowledge they have appropriated in the language of the age and present it to the readers of the day, leaving a new trace of cultural heritage behind them. Through the way in which they reinterpret knowledge, the knowledge whose traces they follow is embodied in their personalities and sheds light on their times. We can learn about his reading culture by looking at how he evaluates and interprets knowledge in his work, and what work he reads from basic reading level to critical reading level.

The framework of the author's entire reading culture can be determined by answering the questions of which books have interested the author since childhood, how he has appropriated the knowledge accumulated in these books and how he has transformed it into new knowledge with what kind of interpretation. In this way, a roadmap can be drawn of how the author acquired the identity of a critical reader. This is one of the essentials of intellectuality. If we assume that intellectual accumulation requires critical thinking and being a critical reader, the author's acquisition of the qualification of being a critical reader is to follow his journey from the process of information acquisition at the basic reading level to the stages of comprehension, application, analysis, synthesis and evaluation, which are the steps of being a critical reader.

Sezai Karakoç acquired a culture of listening from an early age in an oral culture. This culture laid the foundation for him to acquire the habit of reading. After acquiring the habit of reading, he read with great curiosity to learn what was new during his secondary school years, which coincided with the age of 9-13. When he reached his early adolescence, this interest in reading began to change the course of his literacy towards universal literacy. During this period, which coincided with his high school years, the Turkish and Islamic classics that had been the focus of his reading during his primary and secondary school years began to be replaced by Western classics. This period was also the time when his identity as a critical reader began to emerge. After the age of 18, which is described by those who study reading culture as the restructuring and construction of a view of the world, his view of civilisation became clearer through his reading in the period that coincided with his university years. Afterwards, he would continue to read to strengthen his idea of civilisation and at the age of 27, he would publish the *Diriliş Magazine*, in which he expressed his world view in a compiled form.

Sezai Karakoç's world view, which was formed as a result of his reading, had a direct impact on the way he interpreted what he read. Sezai Karakoç evaluated ideas with his critical reader identity and transformed his readings into works with hermeneutic interpretation. Sezai Karakoç's relationship between the triad of book, work and inspiration will therefore be analysed under a separate heading. In this triadic relationship, we see a Sezai Karakoç who approaches the views of Friedrich Ast, who is mentioned as a forerunner of Schleiermacher, on hermeneutic interpretation. The relationship he establishes between inspiration (*hads*) and the book is also important in determining the intellectual foundations of his works and his poetic view. On the other hand, Sezai Karakoç's father's harmonious recitation of verse *ghazavatnamas* in his early childhood can be counted among the early effects of the formation of the relationship between the book and the sacred. In his later years, Karakoç read widely on contemporary world literature and intellectualism. In the periods when his readings were transformed into works, we see that he adapted the symbols

and narratives of Islamic culture, which he took from classical and popular literature, to contemporary situations, especially to the comparison of civilisations in Yitik Cennet.

Considering the determination of the process of transforming reading into ideas and ideas into works, determining Karakoç's reading interests will also mean revealing the point of view of a man of ideas in the process of interpreting and creating works. In this context, the article will first talk about Sezai Karakoç's reading interests from the early periods, take into consideration the periods and places where he reads, and finally try to reveal his critical reader identity and the identity of reading culture. From a broader framework, Jean S. Chall's scheme of reading development stages will be taken into consideration and the effects of the course of reading at different stages on gaining the identity of a man of ideas will be tried to be revealed through the example of Sezai Karakoç.

Giriş

Dinleme becerisi kazanmak okuma alışkanlığı edinmenin ilk basamağıdır. Çocuklar, sohbet ortamlarında anlatılanları ve kendilerine sesli şekilde okunan kitapları, sesli okumanın gerekleri yerine getirildiğinde büyülenmiş gibi dinlerler. Böylece çocuğun okumaya karşı ilk ilgisi ortaya çıkmış olur. İnsanlığın sözlü kültürden yazılı kültüre geçiş sürecinde okumak, Marshall McLuhan'ın da vurguladığı üzere yüksek sesle büyüülü sözler söylemek anlamına gelmiştir. (McLuhan: 2020, 122) Bu gerçeklik üzerinden hareket ettiğimizde sözlü kültür ortamlarında klasik anlatıların iyi bir dinleyicisi olarak bulunan çocuk için okumak; âdeta büyüülü sözlere şahitlik etmek anlamına gelecek, çocuk ilerleyen dönemde bu büyüye erişmek, hâkim olmak arzusu taşıyacaktır. Dolayısıyla dinlemenin, okuma kültürü kazanmadaki etkisine okumanın ve dinlemenin tarihsel süreciyle benzeşimler kurarak da kanıtlar sunulabilir. Benzer bir anolojiyi Kieran Egan da kurmuş, çocukların tekerlemeleri, ilahileri ve sözlü kültürün diğer örneklerini dinlemelerinin şairler ve hikâye anlatıcıları tarafından sözlü kültürlerde kullanılan yöntemlere benzer olduğunu gözlemlemiştir. Ona göre, sözlü kültürlerde gözlemlenen ezberden okunan metinlerin ahengi ve şiirselliği çocukların sözlü kültüründe de belirgindir. (Egan: 1988, 116 Aktaran, Collins: 2006, 78)

Konu üzerine yapılan kimi çalışmaları, ebeveynlerin çocuklarını sözlü kültür anlatılarına maruz bıraktığı durumlarda çocukların hem dil, kavram gelişimi, hem de anlama becerilerinin geliştiğini göstermektedir. “Maguire'ın (1985) çalışmasına göre, hikâye anlatımı, küçük çocuğun sembolik ve metaforik düşünme yeteneğini geliştirmenin yanı sıra kelime dağarcığını ve konsantrasyonu artırmak gibi birçok amaca hizmet eder. Ellis (1997, 21-23), hikâye anlatımının dinleme becerilerini geliştirmenin en etkili yolu olduğunu öne sürer. Colon-Vila (1997, 58-59), hikâye anlatımının çocuklara dinlemeyi öğretmeye yardımcı olduğunu kabul eder. Hikâye anlatımının önemli teorik ve pratik çıkarımlara sahip olduğu giderek daha fazla kabul görmektedir (Kim: 1999, 175-191.). Collins (1999: 77-108), hikâye anlatımının ilkökul çocuklarının eğitiminde birçok kullanımının olduğunu belirlemiş, hikâyelerin, çocukların deneyimleri bir bütün hâlinde şekillendirmelerine izin veren, düşünme için kavramsal bir çerçeve sağladığı sonucuna varmıştır.” (Aktaran: Isbell, Sobol, Lindauer: 2014, 4-5)

Kişinin okuma kültürü edinme süreci aşamalı olarak gerçekleşir bu aşamalar birbirini bütünlükten becerilerin kazanılmasını gerektirir. Süreç “dinleme alışkanlığı” edinmekle başlamakta, ardından, “okuma yazma becerisi” kazanılmakta, okuma yazmayı, “okuma alışkanlığı becerisi”, “eleştirel okuma becerisi” ve “evrensel okur-yazarlık becerisi” izlemektedir. (Sever: 2015'ten

Aktaran, Göksel: 2022, 143) Jean S. Chall, okumanın farklı evrelerinde farklı çıktıkların söz konusu olduğunu ortaya koymuştur. Chall, çocukların 9-13 yaşları arasında büyük bir merakla “yeni olanı öğrenmek için okuma” yaptığını belirtir. Yeni fikirler ve değerler, referans eserler, ticari kitaplar, gazeteler ve dergilerin okunması ve çalışılması; kelimelerin sistematik olarak incelenmesi ve tartışma, soruları yanıtlama, yazma vb. yollarla metne tepki verilmesi ve giderek daha karmaşık metinlerin okunması bu dönemde başlar. Dönemin başlangıcında dinlemek okumaktan daha etkili olabilir. Sonuna gelindiğindeyse okuma ve dinleme eşit bir etki oluşturur, iyi bir okuma alışkanlığı kazanıldığında okuma dinlemeden daha etkili olur. 15-17 yaş arasındaki dönem ise metinlerin farklı bakış açılarıyla ele alındığı “çoklu bakış” evresi olarak adlandırılmıştır. Hem açıklayıcı hem de öyküleyici, çeşitli bakış açılarına sahip çok çeşitli karmaşık materyalleri geniş bir yelpazede okuma gerçekleşir. 18 yaş ve sonrasında ise “yeniden yapılandırma-bir dünya görüşü” oluşturma basamağıyla eleştirel okumanın da dâhil olduğu akademik okuma becerisine ulaşılır Okuma, kişinin kendi ihtiyaçları ve amaçları (mesleki ve kişisel) için kullanılır; okuma, kişinin bilgisini başkalarınınkiyle bütünleştirmeye, sentezlemeye ve yeni bilgi yaratmaya hizmet eder. (Chall: 1983) Sezai Karakoç’un hatıralarında 9-10 yaşlarından başlayarak farklı evrelerdeki okuma ilgisine dair paylaştıkları da bu tespitlerle uyumludur. Karakoç ortaokul yıllarındaki okuma sevgisi için okumanın kendisi için büyük bir zevke dönüştüğünü, oyun oynamak veya gezmek yerine okumaktan keyif aldığını söyler. (Karakoç: 1989a, 12) İleride daha geniş şekilde ele alınacağı üzere Karakoç’un ortaokul yıllarını kapsayan 9-13 yaş arası evre, “yeni olanı öğrenmek için okuma” ile uyumludur. Bu yıllara dair hatıralarında Namık Kemal’den Ziya Paşa’ya, popüler polisiye romanlardan dergilere kadar pek çok kaynağı derin bir ilgi ve merakla okuduğunu öğreniriz. Lise yıllarına geldiğindeyse okumalarını ders geçmek için yapmadığını, derslerde yeter düzeyde başarılı olduktan sonra farklı bakış açılarıyla metinleri okuduğunu aktarır. (Karakoç: 1989b, 9) Üniversite yıllarına geldiğindeyse bütün okuduklarının bir çıktısı olarak, estetik bakışını, şiir görüşünü, medeniyet fikrini ve genel ifadesiyle dünya görüşünü yapılandırmıştır.

Sezai Karakoç’ta dinleme kültürü ve kitap-kutsal ilişkisinin biyografik izleri:

Karakoç, çocukluk evresinde dinleyici olarak katıldığı sözlü kültür ortamların bilgisini hatıralarında aktarır. Babasının, «Şah İsmail ile Arabı Zengi» adlı halk hikâyesini zaman zaman anlattığını, bazı manileri tekrarladığını, divan edebiyatının ilk kadın şairi olarak bilinen Zeynünnisa Zeynep Hatun’a ait olan;

“Benim gönlüm kızıl gül koncası ve dopdolu kandır açılmaz bin bahar olsa
Sanasın sure-i Yusuf cemalinden bir ayaştır
Senin hüsnün, benim aşkı, senin cevri benim sabrım,
Demadem artar eksilmez, tükenmez bînihayettir.”

beytini söylediğini aktarır. Divan edebiyatı dışında Ergani folklorundan dörtlükler ve deyişler babasından duydukları arasındadır. (Karakoç: 1988, 8) İlk çocukluk evresinde kış gecelerinde babasının çoğunlukla manzum gazavatnameleri, Siyer-i Nebi, Muhammediye, Ahmediyye gibi kitapları sesli ve ahenkli bir şekilde okuduğundan, kendisinin de heyecanla dinlediğinden bahseder. Bu kitaplar yaşadıkları mahallede sadece birkaç evde sınırlı sayıda bulunan ve babası tarafından sesli bir şekilde okunduktan sonra iade edilen kitaplardır. (Karakoç: 1989a, 11) Kitaplar babası tarafından okunduğu için Karakoç’un okuma kültürünün oluşmasında babanın etkisi göz önünde bulundurulmalıdır. İlk anlatıları babasından dinlediği gibi ilk okuduğu kitaplarla da babası vası-

tasıyla tanışacaktır. Babasının Piran'daki tuhafiye dükkanında satılmayıp kendisine kalanlar ilk okuduğu kitaplardır. O kitaplar pahalı olduğu için halkın almasının mümkün olmadığını söyleyen Karakoç, dükkandaki bütün kitapları kendisinin okuduğunu, hatırladıkları arasında da Billur Köşk ve Pinokyo olduğunu aktarır. (Sezai Karakoç: 1988b, 11) Karakoç'un, bilhassa İslam klasikleriyle ilk karşılaşmaları babasının anlatıları/okumaları üzerinden gerçekleşmiştir. Sezai Karakoç'un "Çocukluğumuz" şiirinde merkeze aldığı bu dönemde, babanın nakledici olması üzerinden oluşan kitaba dair düşünce, onun; kitap, kutsal, gelenek fikrinin de temellerini oluşturmuş olmalıdır. Sezai Karakoç babasının okumalarının kendi üzerindeki etkisini "Çocukluğumuz" şiirine şöyle yansıtır: (Karakoç: 2012, 97)

Çocuklarla oynarken paylaşamazdık Ali rolünü
 Ali güneşin doğduğu yerden battığı yere kadar kahraman
 Ali olmaktan bir sedef her çocukta
 Babam lambanın ışığında okurdu
 Kaleler kuşatırdık, bir mümin ölse ağlardık
 Fetihlerde bayram yapardık
 İslam bir sevinçti kapları içimizi

Sezai Karakoç, muhtelif yazılarında kitabı doğrudan kutsalla ilişkilendirir ve tüm diğer kitapların kutsal gelenekle irtibatlı olması hâlinde anlam kazanacağını söyler. Karakoç, "Kitaplar ve Kitabeler" isimli yazısında, "Kitap Nedir?" sorusuna "ruhülkuddüsle yüklü olandır." cevabını vermiştir. (Karakoç:2012,197) Ruhülkuddüs'ün ilham ile ilişkisini göz önüne aldığımızda, Karakoç, kitabın ilham verici nitelikte olması gerektiğini düşünür. Ona göre gerçek aydın, zamanın Kitap'la rabitasını göz önüne alarak, ilham verici kitapların peşinde olmalıdır. "Kur'an, vahyin mucizesi, bize yeniden ilham kaynağı olmalı ve insanlığa onun sesini duyurucu yeni insanı biz yağdırmalıyız" (Karakoç: 2009, 39) diyen Karakoç, toplumun düşünme biçimini geleneksel kodların oluşturduğunu, bin yıllık geleneğin süzgecinden geçmiş sağlam ilkelerle yerine oturmuş toplumun, Tanzimat'la birlikte Batı mağduru, (ilhamı kesik) aydınlar eliyle; düzeltilme, huzura kavuşturulma gibi arzularla huzurdan mahrum edildiğini söyler. (Sezai Karakoç: 2011a, 20)

Medeniyetin yükselmesini ilham verici olan kitabın yeniden yorumlanmasına ve başka kitaplardaki yansımalarını yoğun şekilde hissettirmesine bağlayan Karakoç, (Karakoç: 1975, 261) "tarihte yükselme çağlarının, zamanın kitapla, insanın da zamanla dolduğu, yoğunlaştığı çağlar" olduğunu söyler. Ona göre kutsal kitapla zaman, birbirinden uzaklaşırsa dağılma ve çözülme dönemleri başlayacaktır. Kitap nedir, sorusuna onun ilham verici özelliğinden dolayı ruhülkuddüsle yüklü olandır cevabını veren Karakoç, bu soruya ikinci defa "Kitap tektir ve o Kur'an-ı Kerimdir." cevabını vermiştir. Mehmet Âkif'in Kur'an'dan alıp ilhamı, asrın idrakine söyletmeliyiz İslam'ı dizelerine yaklaşarak, vakti Kitapla konuşurmanın lüzumundan bahseder. Kitabı konuşurmayı ise şu şekilde tarif eder: (Karakoç: 1975, 261) "Kitaba bağlı kitapları konuşurarak, Kitaba başkaldıran kitapları susturarak, vakti Kitab'ın rahlesinde sabırla bir çocuk gibi yetiştirerek, insan ruhuna Kitab'ın ruhunu geçirerek, inanmış adam, Kitabı konuşurmuş olacaktır. Kitap, vakit ve insan arasındaki ilgi kurulunca, ondan fıskırarak düzen yeni bir dirilişin ve canlanışın düzeni olacaktır. Yüzlerimizi Kitaba ve Kitaba bağlı kitaplara çevirelim. İnsanın yüzünü Kitaba çevirelim. Vaktin yüzünü Kitaba çevirelim." Kitaba bağlı kitapları ve vakti kitapla konuşurmak ifadesinden anlaşılması gereken, onun Kitab'ı hermenötik yaklaşımla yeniden yorumlama deneyimidir, Kita-

b'a başkaldırın kitapları susturmak ifadesinde de eleştirel okur tavrı öne çıkar. Sezai Karakoç'un yeniden yorumlama konusundaki tutumu onun eserlerine de yansımış, klasik kaynakları farklı usullerle eserlerinde çağın idrakine uyarlamıştır. Yitik Cennet başta olmak üzere pek çok eserinde İslam'ın temel kaynaklarındaki anlatıları mümaseletle düşünerek günün olaylarına uyarlaması, hermönetik yorumculuğunun göstergesi olmuştur. Yitik Cennet'te Batı'nın tekniğı ve medeniyeti ile karşılaşmadan önce yaşanan hayatı, Adem ile Havva kıssasından yola çıkarak yorumlaması, Őeytanın aldaticılığını Batı'dan gelen fikirler üzerinden değerlendirmesi ve kıssa ile realitenin, tarihsel bir yorumlamayla iç içe geçmiş şekilde ele alınması, buradaki düşünme biçimine bir örnek olarak karşımızda durur. Medeniyetlerin karşılaşmasını kıssadaki buğday örneği üzerinden değerlendiren Karakoç, tıpkı Adem'in buğday ile karşılaşmasında olduğu gibi medeniyetin de başka medeniyetlerle karşılaşmasını tarihsel zorunluluk olarak ele alır ve medeniyetlerin bu realite sınavını verdikten sonra varoluşunu gerçekteştireceğini iddia eder. (Karakoç: 2011b, 23) Karakoç, Yitik Cennet'teki yorumlama biçiminden piyeslerinde de istifade etmiştir. Ertelenen Düğün isimli piyese bu yorumlama biçimi, şu ifadelerle yansır: (Karakoç: 2016, s. 10) " Sen, Cennet'ten çıkan atamız Âdem'e benziyorsun. Burası, kutsal kitaplardaki en çok, Cennet tasvirine uyan bir yer. Sen onu, Âdem gibi bırakıp gidiyorsun." Karakoç'un bu eserlerdeki yaklaşımları, kutsalın güne uyarlanması esasına dayanan hermönetik bir okuma biçimidir.

Sezai Karakoç, bilmeyi müslümanın birinci görevi olarak ele alır ve İslam'ın bir aydınlar dini olduğunu söyler. "Oku" diye başlayan Kur'andan başlayarak bütün İslam klasiklerini ve kaynaklarını okumayı önerir. Klasiklere doğru bir yöneliş "karanlığa gömülmüş olanları ışığa, gün yüzüne çıkarmak, yarı kalmış düşünceleri geliştirmek" esasına dayanacaktır. Okumaları aşama aşama derinleştirerek tohum hâlinde olan düşünce ve bilgileri geliştirmek gerektiğini söyler. "İmam-ı Rabbaniler, Muhyiddini Arabiler, Celâleddin-i Rumiler, İmam-i Gazalilerle, kitap sayfalarında olsun, akşamlamak ve sabahlamak. Sonra kitap sayfalarından gelen ve ruhun bilme susuzluğunu, her türlü derdini gideren bu âb-ı hayat bâd-ı sabâsını ruha geçirmek" cümleleriyle bu derinleşmeyi ifade eden Karakoç, (Karakoç: 1999, 399) bu gayreti ilhamı doğuracak bir çile olarak nitelendirir.

Molla Câmî'nin Mevlâna için söylediği "Peygamber değildir, fakat kitap sahibidir." sözünü merkeze alarak Mesnevî'nin Kutsal kitabın saf, canlı ve yeni bir yorumu olduğunu dile getirir ve ona göre bu türden kitaplar Kitap'la ilişkisinden dolayı gerçek kitap olma niteliği kazanmaktadır. Bütün gerçek kitapların Kitap'tan ışık aldığını, bu yüzden de böyleleri kitapların Diriliş için umut olduğunu, hakikatte kitabın bir tane olduğunu, ona bağlı olarak hayat özü taşıyanların da o tek bir Kitap'a hürmetten kitap adını aldıklarını düşünmektedir. (Karakoç, 2012b, 197) Karakoç, kutsal olan ile diğer kitapların arasında olması gereken ilişki hususunda şu ifadeleri kullanır: (Karakoç, 2012b, 198) " Kitaptan kitaba bir ruh miras kalır: Gelenektir bu.../...Kitap Musa'nın asasıdır. Kitapsılsa büyücü değnekleri. Bu değnekleri zaman sınavında Musa'nın asası yutacaktır. İnsanlığı kitaba döndürmek: sorun budur. Kitabın ruhuna döndürmek. Vahye bakıp ilhama kavuşmak. Yeni kitapların doğumu buna bağlı".

Karakoç'un kutsalla ilişkili kitapları okurken yaklaşımı sembollerini realitelerini esas olarak yorumlamak esasına dayanmaktadır. Halk sanatında absürdite ve sembolizmin yüzeyde olduğunu, tarihî ve sosyolojik realiteler göz ardı edilmeden masalların, menkıbelerin zarı delinirse alttan akıl ve gerçeklerin çıkacağını söyler. Bu açıdan da sembollerin doğrudan değil, işaret ettikleri realite dikkate alınarak değerlendirilmesi gerektiğini düşünür. Böyle bir okuma biçimiyle sembolik olan aktüel olanla ilişkisi kurulmuş olacaktır. Karakoç, bu yaklaşımını söz gelimi Yûnus Emre'nin

menkıbeyle karışık hayatını yorumlarken kullandığı görülür. Onun Hacı Bektaş-ı Velî dergahına gidip buğday talep etmesini, ilim talebi olarak değerlendirir ve buğdayı ilmin sembolü olarak ele alır. Yine aynı menkıbede dağ alıcını ise sanatkârlığın sembolü olarak yorumlar. (Karakoç: 2011c, 30) Karakoç'un sembolleri yorumlamadaki yaklaşımı, soyut olanın ardındaki realiteyi aramak esası üzerinden gerçekleşir. Ağlayan Ayva, Gülen Nar isimli denemesinde de masallardaki sembolleri, millet ülküsü etrafındaki realitelerle ilişkilendirmiştir. "Masallarımızdaki, padişahın hasbahçesindeki yarı kızarmış elma, ülkü sembolümüz olan, kızılelmanın bir çocuğa sunulduğundan başka bir şey midir?" (Karakoç: 1999, 40) diyerek, sembol-hakikat ilişkisini kurar.

Karakoç'un Okuma alışkanlığı kazanma sürecindeki okumaları:

Sezai Karakoç'un, ortaokul yıllarında ilk okuduğu eserler de tıpkı babasından dinledikleri gibi, kitabın kitapla konuşması ve kitabın vakitle konuşması şeklindeki tanımının zeminini oluşturacak şekilde İslam klasikleri olmuştur. Bu eserler daha çok kendi harçlıklarıyla aldıklarıdır. Karakoç, bu dönemde Attar'ın Pendnâmesini okuduğu bilgisini paylaşır. Yine bir arkadaşının, evlerinde çok eski kitaplar olduğunu söylemesi üzerine onunla birlikte evlerine gittiğini, oradan bir Mesnevî şerhi, bir de Farsça öğreten birkaç kitap aldığını anlatır. Mesnevî şerhinde hem metin, hem lügatler, hem anlam, hem de açıklama olması sebebiyle dikkatle okuduğunu Mesnevî'yi anlamaya başladığını kayıt düşer. (Karakoç: 1989c,12) Karakoç'un bu dönemde klasiklerden okuduğu bir eser de Hüsn-ü Aşk'tır. (Karakoç: 1989p, 9) Dürr-i Yektâ isimli ehli sünnet itikadının ve Hanefî fikhının anlatıldığı kitaplar da ilk okudukları arasındadır. İlkokul yıllarında kitap okuma tutkusuna dair bir diğer anekdotu şöyle nakleder: (Karakoç: 1989d, 11) "Bir gün de babamla, avukat mı, arzuhalci mi olduğunu şimdi hatırlayamadığım bir ahbabının yazıhanesine gitmiştik. Onlar konuşurken ben orda gördüğüm bir kitabı dikkatle okumaya başladım. Bu bir ilmihâl kitabıydı. Fiyatına da hemen bakmıştım. Hiç unutmuyorum: 7,5 kuruştı. Beğendiğimi anlamışlardı kitabı. Çıkarken bana armağan etti o zât. Ben babamın kitabın bedelini ödemesini istedim. Fakat kabul etmeyip hediye olduğunda ısrar etti babamın ahbabı. Kitabı okudum. Ve ilk namaz surelerini de sanırım o kitaptan ezberledim." Bu ilk okumalar, onun milli şuur, milli kültür, İslam ahlakı edinmesine katkı sunacak mahiyettedir.

Babasının şiire duyduğu ilgi, Karakoç'un şiir sevgisinin de ilk nüvelerini oluşturmuş olmalıdır. Karakoç hatıralarında Namık Kemal şiirlerinin revaçta olduğunu ve babasının da şiiri sevdiğini söyler. Namık Kemal, Karakoç'un ilk çocukluk dönemlerinden itibaren okuduğu şairlerden olacaktır. Karakoç, ilkokula başladığı dönemde her ne kadar latin alfabesi ile öğrenim gören ilk kuşak şair/yazarlar arasında sayılsa da kendi gayretleriyle Osmanlı Türkçesi okumayı öğrenecek ve Tanzimat sonrası pek çok yazarı okuyacaktır. Onun yazarlık serüveninde gelenekle kurduğu sıkı ilişkide bu erken dönem Osmanlı Türkçesi okumalarının da belli oradan etkisi olduğu düşünülebilir: (Karakoç: 1989a,11) "...yeni harfler kabul edildiği zaman çıkmış bir kıraat kitabı buldum. Bu kitapta hem kendi yazımızla, hem de yeni kabul edilmiş latin harfleriyle olan alfabe ve kelimeler resimli olarak yer alıyordu. Ben on-on beş gün çalışarak ondan kendi yazımızı öğrendim. Bir roman buldum. Tarihî bir romandı bu. Abbasiler devrine ait, Horasan'da geçen bir olayın hikâyesi. Heyecanla okudum. Bir iki kitap daha okuduktan sonra o zamanın antolojileri gibi (güzel yazılar cinsinden) seçmeler olan bir kitaptan Namık Kemal'in, Abdülhak Hâmid'in, Ziya Paşa'nın, Mehmed Akif'in, Tevfik Fikret'in, Ziya Gökalp'in, Süleyman Nazif'in yazılarını, şiirlerini okudum. Sonra bir İslâm tarihinin 2 cildini okudum."

Karakoç'un bu ilk okumaları onun hem okumayı ilerletmesine hem de kültürlenmesine katkı sunacaktır. Okumanın kendisi için büyük bir zevke dönüştüğünü, oyun oynamak veya gezmek ye-

rine okumaktan keyif aldığını anlatır. (Karakoç: 1989a, 12) Ortaokul yılları da benzer okumalarla devam etmiştir. Bilhassa Ziya Gökalp konusunda ortaokul ikinci sınıfta farklı okumalar yaptığını bilgisini verir. İsmail Habip Sevik, Mehmet Akif Ersoy, Arif Nihat Asya da bu dönemde okuduğu isimler arasındadır. Thomas Carlyl'ın Kahramanlar isimli kitabını da yine bu erken dönemde okumuştur. (Karakoç: 1989c, 12) Ortaokul yılları o dönem çıkmaya başlayan İslamî içerikli dergilere de ilgisinin uyandığı bir dönemdir. Bu dönemde çıkmaya başlayan Hakka Doğru, Tanrı Kulu, İslâmiyet, Sebilürreşad gibi dergilerin farkındalığındadır. Aynı şekilde Orhon'dan Sesler, Altınışik, Kızılelma gibi milliyetçi dergilerin çıkışının bilincindedir. Yine burada babasının rolü önem arz etmektedir. Bir yaz tatilinde babasının, Orhon'dan Sesler'i getirdiğini, Nihal Atsız'ın başvekil mektubunu buradan okuyup etkilendiğini söyler. O dönemde divan şiirine de ilgi duyduğunu, Necmettin Halil Onan antolojisinden bir hayli şiir ezberlediğini belirtir. Yine kendisinden bir sınıf üstte bulunan bir öğrencinin şiir defterinden halk şiirleri ve yine onun defterinden Cahit Sıtkı'yı okuduğunu söyler. Namık Kemal, Ziya Paşa, Ziya Gökalp okumalarıyla klasik kültürün engin ufuklarına açıldığını aktaran Sezai Karakoç, bu yıllarda okulda Namık Kemal'e dair konferans verebilecek ve Hürriyet Kasidesini ezberden okuyabilecek bir niteliğe kavuşmuştur. (Karakoç: 1989e, 8) Karakoç, Namık Kemal'in Ziya Gökalp'in yazılarında İslam'a dokundukları yerleri aradığını, eski metinlerden bilhassa İslam'la ilgili olanlarını okuduğunu, Mehmet Akif'i bu yönüyle büyük bir dikkatle ele aldığını ve ilk kez yeni yeni çıkan dergilerde İslam düşüncesinin izlerini sürdüğünü aktarır. (1989c, 12-13)

Sezai Karakoç'un zihin dünyasında ve sonraları oluşacak fikri külliyyatının temellerinde oldukça önemli bir yeri olacak Büyükdoğu Dergisi ile tanışması da yine bu yıllarda olur. Henüz bir ortaokul öğrencisiyken Büyük Doğu'nun «Bir nar-ı beyza» gibi çıkacağını müjdeleyen afiş Karakoç'u oldukça etkilemiş ve bu dönemden sonra sıkı bir Büyükdoğu takipçisi olmuştur. Yine o dönem Serdengeçti'yi okuduğunu da aktarır. Bu dergileri takip ediyor olması sebebiyle, okuldaki öğretmenlerle de arasının bozulduğunu, kendisi başarılı bir öğrenci olmasına rağmen tabiri caizse sakinçalılar arasında isminin yazıldığı söyler. (Karakoç: 1989e,8)

Ortaokulun kütüphanesinin fakir bir kütüphane olmamasına rağmen genellikle kapalı olduğunu söylemesi, kimsenin, «kütüphaneden kitap alın, okuyun» demediğini, yine aynı şekilde oradan kitap almaya da cesaret edemediklerini belirtmesi, kitaba ulaşmanın güçlüğünü yansıtmaya açısından önemlidir. Bu sebepten olsa gerek, Ortaokul yılları Sezai Karakoç'un ulaşabildiği fikri eserler yanında eline geçen popüler sayılabilecek kitapları da okuduğu bir dönemdir. Arsen Lüpen kitapları, Peyami Safa'nın Server Bedi imzasıyla yazdığı Cingöz Recailer, Şerlok Holmes, Nat Pin, Kerton vb. polisiye kitaplar, yatakhane gizlice okudukları arasındadır. (Karakoç: 1989f, 6) Karakoç'un bu yoğun okuma ilgisinin olduğu ortaokul yılları okumanın çok da teşvik edildiği veya her türden fikre karşı açık görüşlülükle yaklaşıldığı bir dönem değildir. Büyükdoğu okumasına kaygıyla yaklaşılması bunun göstergelerindedir. Lise yıllarında da okul pansiyonunda gizlice kitap okuduğunu, yatış saati olan 21.30 sonrasında okumanın yasak olması sebebiyle o kış soğuklarında çatı aralığında veya merdivende okuduğunu aynı şekilde dolaphanede, duvara dayanarak, bazan da yatakta, dışarıda yanan lambadan yararlanmak suretiyle son derece kötü bir ışıktaki kitap okumaya çalıştığını anlatır. (Karakoç: 1989g,9)

Çoklu bakış evresi ve eleştirel okuma kültürünün gelişmesi:

Lise yıllarına geldiğinde okuma ilgisi ve sevgisi çeşitlenmiştir. Lise son sınıfta, ilgi alanı çok genişlediğinden ders geçmekle yetindiğini ve her dersten yüksek almak gibi bir tutkusunun kal-

madığını okumak, yazmak ve düşünmekle meşgul olduğunu söyler. Bu dönem onun eleştirel okur tavrının gelişmeye başladığı bir dönemdir, daha seçici olmaya başladığından bahseder, kişiliğinin oluşması ve açılımının, kimi yerde ilgilerini kısıtığını, kimi yerde genişlettiğini anlatır. (Karakoç: 1989g, 9) Öyle ki 1

Bu dönemde okuma ilgilerine yeni isimler, yeni edebiyat dergileri eklenmiştir. Ali Nihat Tarlan'ın hazırladığı Fuzuli Divanı okuduğu eserler arasındadır. Bu yıllarda yine İslam'a dayanan ve herkesin bağlanması gereken yeni bir ideolojinin organı olarak gördüğü Büyükdoğu dergisini takip etmeye devam etmiş aynı zamanda Büyük Doğu'yu okumalarını diğer arkadaşlarına da telkin etmeye başlamıştır. Bir arkadaşından Büyük Doğu'nun o zamana kadar çıkmış tüm sayılarını almış, böylece, tanıdığı dönemden önceki dergileri de okumuştur. Hastalık sebebiyle revirde yatdığı bir dönemde günlerce dergi okuduğunu söyler. Okulda yarı açık depo gibi bir yerde bir oda dolusu dergi keşfettiğini, o yılların ve daha önceki yılların edebiyat ve kültür dergilerinden olan Ülkü, İnsan, Oluş, Varlık, İstanbul vb. dergileri okuduğunun bilgisini paylaşır. Ortaokuldayken de eski Sebillürreşat'ları gözden geçirmiştir. (Karakoç: 1989h,7) Şekspir'in bütün piyeslerini, Duhamel'in bazı eserlerini, Andre Gide'in Dünya Nimetlerini, Verter'i ve daha birçok klasığı lise 1'den itibaren hızla okumaya başladığının bilgisini paylaşır. Lise yıllarındaki okumalarında da tıpkı ortaokulda olduğu gibi kütüphanelere dair paylaştığı anektod, kütüphanenin davetkâr, talep edene kapılarını sonuna kadar açan bir mahiyet taşımadığı şeklindedir. Bahsi geçen kitapları kütüphaneden aldığını söylese de kütüphaneden kitap istemeye çekindiğini, kütüphanenin genellikle kapalı olduğunu ve kaçamak kitap alıyor gibi bir psikoloji içinde kaldığını paylaşır. (1989h, 6-7) Hem ortaokul hem de lise düzeyinde öğrenci ve kütüphane iletişimi/ilişkisi noktasında aktardığı hatıralar, okul kütüphanelerinin öğrencilerin istifade etmesi anlamında yeterli kolaylığı sağlamadığını gözler önüne serer.

Liseyi okuduğu dönemlerde kısa süreli uygulamaya alınan bir usul üzere lise 2. Sınıf yaz tatilinde askerî kampa alınırlar. Kampta fırsat buldukça istirahat vakitlerinde kitap okuduğunu, Stendhal'ın Kırmızı ve Siyah'ını, Proust'un Kaybolmuş Zamanın Peşinde eserinin Yakup Kadri Karaosmanoğlu tarafından çevrilmiş olan 1. cildi Svanların Semtinden'i, Choderlos de Laclos'un Tehlikeli Alakalar'ını da okuduğunu söyler. Dostoyevski'den Karamazov Kardeşler, (1989r,8) J.J.Rousseau'nun Emile eseri yanında Ahlakın Ahlaksızlığı, İnsan gibi felsefi eserler, bu dönemde okudukları arasındadır. (1989s, 11) Lise yılları okuma ilgisinin ve Fransızcasının gelişmesi sebebiyle evrensel okur yazarlık olarak adlandırılan niteliğe de kavuşmaya başladığı yıllardır. Fransızca hocası olan Orhan Gürsel aracılığıyla farklı okumalara kapı aralamıştır. Victor Hugo'nun «La Retraite de Russie» isimli eserini bu yıllarda tercüme etmiş, bu tercümesi hocası Z. Beloğlu tarafından başka sınıflarda da örnek metin olarak okutulmuştur. Z. Beloğlu vasıtasıyla daha sonra geniş okumalar yapacağı Fransızca'dan gazetelere de yine bu dönemde ilgisi uyanmıştır, hocası bu gazetelerden bir dizi makaleyi gözden geçirmesini istemiş, yanı sıra Nobel Edebiyat Ödülünü almış olan Steinbeck'in yazılarını da incelemiştir. (Karakoç: 1989i,11) Ergani'de Dicle Köy Enstitüsü'nde bir iş bulup çalışmaya başladığı zamanlarda kütüphanenin düzenlenmesi, kitap listesinin çıkarılması işiyle görevlendirildiğinden o zamana kadar görmediği pek çok kitabı ve çağdaş şairleri de orada okumak imkânını bulmuştur.

Evrensel okur-yazarlık evresi ve fikirleri yeniden yapılandırma:

Karakoç'un üniversite yılları daha sistematik okumaların gerçekleştiği bir dönemdir. Bu dönemde ortaokul ve lise yıllarının kütüphane konusundaki kısıtlı imkânlarının yerini geniş bir kül-

tür havzasına terk ettiğini görürüz. Üniversitede farklı bilim disiplinlerine dair gerek Türkçeden gerekse Fransızcadan okumalar yapmaya, Fransız edebiyatının simbolist, sürrealist yazarlarını okumaya başlamıştır. Bu dönemde şiir tutkusu somutlaşmış, Mülkiye Dergisi'nde şiirlerini yayınlamaya başlamış, Mülkiyeden arkadaşı Cemal Süreya ile birlikte edebiyat muhitlerinde yer almaya başlamış, farklı edebiyatçılarla tanışıklıklar oluşturmuştur. Bu yıllarda Sezai Karakoç'un eleştirel düşünme ve okuma biçiminin gelişimine etkisi olduğunu düşündüğümüz önemli isimlerden birisi sosyoloji hocası Sadun Aren olsa gerektir. Karakoç onun Sokrat'ın da Eflatun'un da eleştirilmesi gerektiğini söylediğiyle ilgili bir anekdot paylaşmış, propagandadan bir ilim olarak bahsettiğini söylemiştir. Sadun Aren'den Vaziyet Alışlar Psikolojisi isimli dersi alırken Muzaffer Şerif Başoğlu'nun aynı konuda yazdığı bir kitabı kendisine götürüp okuyup okumama konusunda danıştığı bilgisini hatıralarında aktarır. Muzaffer Şerif Başoğlu'nun «Muasır Psikoloji Cereyanları» adlı bir çevirisi yararlandığını söylediği bir diğer kaynaktır.(Karakoç: 1989j, 11) Üniversite yılları lisede temellerini attığı Fransızca konusunda derinleşmeye başladığı bir dönemdir. Okumalarını çoğunlukla kütüphanede yapmakta, orada bilhassa Grand Larousse du Ving Piemen Siecle, (Yirminci Yüzyılın Larousse'u) Dictionaire de L'Academie Franceise gibi Fransızca ansiklopedi ve sözlüklerin yardımı ile Fransızcasını ilerlettiğini söylemektedir. (Karakoç:1989k,5) Okul kütüphanesinden sonra ilerleyen zamanlarda Milli Kütüphaneden ve Fransız Kültür Merkezi'nden yararlanmaya başlamıştır. Bu dönemde araştırmacı, sakin, yalnızlığı seçmiş bir kişilik oluşumuyla, kütüphane-ders-kitap, dergi okuma ile vaktini değerlendirmeye çalıştığını söyler. Verlaine ve Mallarme, bu dönemde dikkatle okudukları arasındadır. (Karakoç: 1989l,8)

Milli Kütüphane'ye devam ettiği sürede Dostoyevski ve Tolstoy'dan o zamana kadar okuduğu eserleri okumuştur. Nietzsche'nin «Zerdüş dedi ki» adıyla Sadi Irmak tarafından çevrilmiş olan eserinin tercümesini Fransızca ile karşılaştırarak okuduğunu aktarır. Kütüphane çalışmaları Fransızcasının ilerlemesine sebep olmuştur.(Karakoç: LVI) Fransız Kültür Merkezi, Millî Kütüphaneden sonra sıkça uğradığı mekandır. Fransızca kültür ve edebiyat dergilerini burada daha sıkı takip edebilmiştir. Le Monde, Figaro gibi gazeteler ilgiyle okudukları arasındadır. Çağdaş Fransız yazarlarına ait eserleri de Fransız Kültür Merkezi Kütüphanesinde okumuştur. Saint-John Perse, Claudel, Apollinaire, Max Jacob, Jean Cocteau, Henri Michaux vb. şair ve yazarın eserlerini orada okuduğunu söyler. Yine burada Fransız sürrealistlerinden hayli okuma yaptığı bilgisini aktarır. (Karakoç: 1989m,10) Bu okumalar onun tam anlamıyla evrensel okur kimliğine dönüşümünü sağlayacak, okumalarıyla Doğu ve Batı edebiyatının, fikriyatının havzalarına açılacaktır. Karakoç bu dönemde okumayı pratik bir kazanç değil ruhî bir ihtiyaç olarak görmektedir. Üniversite yıllarında sosyoloji, felsefe, psikoloji, tarih konularına eğilmiş, bunları bir ders olarak değil, bilgiye susuzluğu, düşünce ihtiyacının giderilmesi gerekçesiyle okumuş, edebi eserleri okumasının duyarlılığının ve muhayyilesinin tabii beslenişi için olduğunu söylemiştir. (Karakoç: 1989n, 8) Okumakla murad ettiği Türkiye'de toplumsal değişimi gerçekleştirecek bir kadronun şekillenmesidir. Bunu şu ifadelerle aktarır: (Karakoç: 1989o, 8) “Tanzimat'tan, hatta biraz daha öncesinden yanlış, eksik ve sathî olarak ele alınan toplum gidişinin yeni baştan ve temelden gözden geçirilmesini, bu yeniden oluşu gerçekleştirecek idealistler kadrosunun doğmasını kendimi bildim bileli bir kurtuluş çaresi gibi benimsemiştim. Disiplin düzen âşkıydım. Peşin hükümlere karşıydım. Din, başkalarının öyle görmesine karşın, bende peşin hüküm gibi değil, varlığın temel kaynağı, varoluş sebebi, dünya görüşü ve metafizik bir sistemdi. Tarihimiz de onun dışı vurumuydu bende. Ona karşı gösterilen horgörü beni ta yürekte yaralamıştı çocukluğumdan beri. Bu yüzdendir ki, hüznün, psikolojimin ayrılmaz çehresi ve çerçevesi gibiydi.”

Karakoç, İstanbul'a atanıp çalışmaya başladığında Beyazıt Kütüphanesi'ne devam ettiğini burada hem meslekî konuları gözden geçirdiğini, hem de kitaplara göz attığını söyler. Bu dönemden sonraysa kütüphanelere gitme imkân ve psikolojisinin kalmadığını belirtir. Piyasadan ve sahalardan aldığı kitaplarla, dergilerle ve kendi kütüphanesiyle iktifa etmeye başlamıştır. Kütüphanelerle ilgisi kesilmiş olmasına rağmen Taksim'deki Fransız Konsolosluk Kütüphanesi'ne yine de gitmeye devam etmiş, orada Fransızca dergiler ve kitaplardan 1965 yılına kadar istifade etmiştir. (Karakoç: 1990,7)

Sezai Karakoç'un okumaları elbette bunlarla sınırlı değildir, denemelerinde eleştirel olarak değerlendirdiği, temellük ettiği veya edebi eserlerinde istifade ettiği; Alman romantiklerinden Fransız simbolistlerine, sürrealistlere, varoluşçu filozoflardan Sorokin, Toynbee gibi medeniyet yorumcularına, İbnü'l Arabî, Gazzâlî, İbn Haldûn gibi klasik İslam düşüncesinin önemli isimlerinden 20. yy İslam düşüncesinin Seyyid Kutup, Mevdûdî, Said Nursî gibi öne çıkanlarına varana kadar -geniş bir okuma ilgisine sahip olduğunu düşündürecek- yüzlerce farklı isimden bahisler açtığını görürüz. İleride yapılacak çalışmalarda, bu isimlerin her birinin ondaki yansımalarının izini sürme yönünde gösterilecek gayretler onun okur kimliğinin netleştirilmesine elbette katkılar sunacaktır. Okuma ilgisinin genel hatlarını ortaya koymaya çalıştığımız bu bölümde, aynı zamanda okumanın dinleme alışkanlığı kazanmaktan başlayıp evrensel okur yazarlığa uzanan seyrinin Sezai Karakoç'taki izdüşümlerini netleştirmeye çalıştık. Bütün bu okumalarının neticesinin Sezai Karakoç'un okuma biçimlerinde okunana karşı hermönetik yorumlama ve eleştirel okurluk gibi iki tavrı öne çıkardığını söylemiştik. Karakoç'un okurluğunun genel hatlarının belirlenmesinde bu iki tavrın da netleştirilmesi elzemdir. Onun İslam klasiklerindeki anlatıları, güncel durumlara uyarlayarak yeniden yorumladığını, eleştirel bir okur tavrıyla eserleri değerlendirdiğini görürüz. Bunun hangi fikrî zemin üzerinden gerçekleştiğini belirlemek, onun okuma biçimindeki usûlü de ortaya koymak anlamına gelecektir.

Sezai Karakoç'ta eleştirel okuma ve hermönetik yorumlama:

Eleştirel okuma en genel tabiriyle metin karşısında sorular sorarak okumaktır. Eleştirel okur niteliğini kazanan kişi dikkatli bir okumayla metinlere kuvvetli bir şüphe ile yaklaşır, okunanları eleştirel bir düşünme biçimiyle yorumlar. Elbette eleştirel okur niteliğinin kazanılması ve bunun bir okuma biçimi olarak yerleşmesi için geniş bir okuma kültürüne sahip olmak gerekmektedir. Bu sebepten henüz ilk okuma evrelerinde başlayan okuma yolculuğu farklı evrelerde gelişerek eleştirel okumaya evrilir. Eleştirel okur olmanın gerektirdiği nitelikleri dikkate aldığımızda semantik hakimiyet, metnin yazarını, metnin yazıldığı dönemi, propaganda tekniklerini tanımaya varana kadar bir dizi nitelikten bahsedilebilir. (Çifci: 2006, 63-74) Bütün bunlar metne karşı eleştirel bir yaklaşım sergilemeden önce anlama vukûfiyet, hatalı, aşırı yorumdan kaçınmak için zorunluluklardır. Elbette böylesi niteliklerin kazanılabilmesi için uzunca bir okuma serüvenine sahip olmak gereklidir. Bu nitelikleri kazandığında kişi, bir meleke hâlinde sorular sorarak okumalar yapar ve metinler karşısında kendi hükümlerini verebilir hâle gelir.

Sezai Karakoç, eleştirel okur olmanın niteliklerine geniş bir okuma ilgisi sonucunda ulaşmıştır. O, okunanlar karşısında mutlak dogmatik klişelere yaslanmadan, sorular sorarak ve kuvvetli bir şüphe duymayı önerir. Karakoç, düşünmenin soru sormayı öğrenmek olduğunu söylemektedir. (Karakoç: 1999, 206) Kişinin düşünmesinin önündeki en büyük engel Karakoç'a göre klişelerdir, bu yüzden de soruların dahi ezberletilmiş sorulara dönüşebileceğini düşünmektedir. Ezberletilmiş sorulardan, soru sorarak düşünmeye, bunun bir süre sonra da sormadan cevap almak anlamı-

na gelen ilhama kapı aralayacağını söylemektedir. Karakoç'un buradaki yaklaşımını daha önce bahsi geçen kitap nedir sorusuna verdiği "Ruhul Kudüsle yüklü olandır" cevabıyla birlikte düşündüğümüzde, ilhamdan kastının eleştirel düşünme ve eleştirel okumayla açılacak hermönetik yorumlama kabiliyetinin gelişmesi olduğu düşünülebilir. Karakoç özellikle soru sorarak düşünme ve sormadan cevap almak ifadelerini bir arada kullanırken, metinler ve fikirler karşısında aktif bir yorumcu olmanın gerekliliğine vurgu yapar. Böylesi bir okur meşgalesi süreç içerisinde sezgisel bilginin kapısını aralayacaktır. Dolayısıyla eleştirel bir okuma, bilinenler karşısındaki tabuların yıkılmasını sağlayacak, böyle bir yaklaşımla eleştirel düşünmenin önündeki engeller kaldırıldığında Kutsal olanın günle bağlantısını kuracak düşünme biçimi gelişecektir. Karakoç, Kitaba bağlı kitapları konuşurmak ile Kitaba başkaldıran kitapları susturmak, ifadesini bir arada kullanır ki kitaba başkaldıran kitapları susturmak eleştirel bir okuma yapmaya, Kitab'a bağlı kitapları konuşurmak ise Kitap'tan ilhamla vakti kitabın mesajıyla yenilemeye tekabül etmektedir. Karakoç'a göre Kitap, vakit ve insan arasındaki ilgi kurulunca, ondan fıskıracak düzen yeni bir dirilişin ve canlanışın düzeni olacaktır.

Karakoç'un düşünme biçiminde eleştirel düşünmeyle hermönetik yorumlamanın birlikte ele alındığı, birbirini ikmal ettiği görülür. Ona göre eleştirel bir okur niteliğiyle sorular sorarak metinle münasebet kuran kişide bu sorular, uzun çabalar sonucunda bir esere dönüşecektir. Eser de bir sorudur ve yazar, sorular üzerine düşündüren adamdır. (Karakoç: 1999, 207) Onun oluşturduğu eserle sorduğu sorunun cevabını gelecek zamanın insanı verecektir. Karakoç, Schleirmacher'in öncüsü olan Friedrich Ast'ın hermönetik yorumlama yaklaşımına benzer bir ifadeyle (Karakoç: 1999, 207) "İnsan vardır, geçtiği yere düşünce izi bırakır. Alınlarda derin düşünce izleri bırakır gider. Çok sonra fark edilir bıraktığı iz." diyecektir. Karakoç'a göre vaktini sorular sorarak okumaya ayıran kişi bu okumasının neticesinde öyle bir noktaya ulaşır ki burada artık cevaplara ilham ile ulaşılır hâle gelir. Ona göre ilham, düşünce ve ruh çilesi çeke çeke sorusuz cevap almaya hak kazanmış insanın hak ettiği bir ilâhi bağıştır ve bütün soru sorma gayreti, sonucunda ilhamın oluşması içindir. Bu durumu şu ifadelerle aktarır: (Karakoç:1999, 207) "Döktüğümüz soru terleri o ilham vakitleri içindir. Analara, ilham vaktinin çocukları için bir ilham gelsin diyedir. Kafamızı çarptığımız cehennem yapılı amansız sorulara katlanmamız o ilham vaktinin hatırı içindir. Çekilen çile, ne dünya için, ne bir yudumluk hayat için; geleceklerin ufkunda ilâhi siteyi canlandıracak ilhamlı düşünceler için. Soru düşünceye çıkar, düşünce ilhamın önünde boyun eğer. Nasıl ki ilham da vahyin önünde boyun eğmiştir. İlhamın vahye boyun eğdiği gibi, düşünceler gelen ilhama, sorular da ilhamlanmış düşüncelere boyun eğerse, değerler hiyerarşisi böylece kurulursa, insan ve toplum, kalb sağlığı içinde, zaman ve tarih içinde, var olmanın alanına ayağını basmış demektir."

Karakoç'un burada ilhamdan kastı İslam filozoflarının "hads" olarak ifade ettikleri sezgi olsa gerektir. Hads, İslam düşünürleri tarafından aklî öncüllerden sonuçlara süratle intikal, basit bir müşahade ile sonuca ulaşmak yahut öncülle sonucun aynı anda zihne geliş olarak tanımlanmıştır. (Hökelekli: 1997, 68) Karakoç'un kitabı tanımlarken "Ruhul Kudüsle yüklü olandır" cevabı da kitabın ilhamla ilişkisine yaptığı vurguya delalettir. Bilginin kalıcı hâle gelmesi ve sezgi yoluyla edinilmesi hususunda Karakoç, mezkûr teoriye yaklaşır. "Bu teoriye göre "zihinde tasarlanan bir konunun kalıcı bir bilgi hâline gelmesi, nefsin faal akılla ilişki (ittisâl) kurmasına ve onun kendindeki akledilir sûretleri nefse aktarmasına bağlıdır. Böylece insan nefislerinin ilâhî âlemle çeşitli ölçülerde bağlantı sağlayarak oradan vahiy ve ilham alması mümkündür. Gazzâlî eserlerinin çoğunda, aralarında bir ayırım yapmaksızın hads ve ilham kelimelerini birlikte kullanır. Zekâdaki parlaklığın artması bir noktaya ulaştığında insan birçok bu durumda öğrenme ve düşünmeye bile

ihtiyaç duymaz. Çünkü bu durumda o kimsede hem bilgiler hem de vasıta ve deliller bir defada meydana gelir. Ancak bu istisnaî kişilere has bir özelliktir.” (Hökeleki, 1997, 68-69) Karakoç da Gazzâlî'nin düşüncesine yakın bir yerden konuşarak (Karakoç: 1999, 207) “ilham, düşünce ve ruh çilesi çeke çeke sorusuz cevap almağa hak kazanmış üstün insanın hakkettiği bir bağıştır, ilâhi bir bağıştır.” diyecektir. İbn Sînâ ve Gazzâlî de, bu en yüksek hads gücünü nübüvvetin bir özelliği olarak değerlendirirler. (Hökeleki: 1997,69) Karakoç'un okumaların sorular etrafında gerçekleşmesi, bu soruların cevaplarını arama yolculuğunun çile olarak nitelendirilmesi ve soruların bir esere dönüşmesi, hads olarak adlandırılan sezginin gerçekleştiikten sonra hermönetik yorumlamayla yeni eserler ortaya çıkması olarak da değerlendirilebilir. Karakoç'un ilham yoluyla anlamaya yaptığı vurgu aynı zamanda anlamı açıklamayı zorunlu kılar ki burada (Karakoç: 1999, 207) “soru, bir esere dönüşen soru, büyük bir emekle hakedilir. Hakedilmeyen soruların cevabından korkulur. Eser de bir sorudur.” ifadesi üzerinden eseri, ilham yoluyla gelen bir cevap olarak da nitelendirmiş olur. İlham ile eser arasında kurduğu ilgi üzerinden, onun eseri ilham yoluyla oluşan hermönetik açıklamayla ilişkilendirdiğini söyleyebiliriz. Schleiermacher'in öncüleri Friedrich Ast ve Friedrich Wolf'un hermönetiğe dair görüşlerinde, ilham ile hermönetik yorumlama arasında bir ilginin kurulduğu görülür. Sezai Karakoç'un esere dönüşen soru ifadesinin maksadı bu ilgi dikkate alınarak çözümlenebilir. Friedrich Ast, anlama sürecini yaratıcı bir sürecin tekrarı olarak görmektedir. (Palmer: 2002, 116) Anlamaya dair bu bakış açısı temelde Schlegel, Schleiermacher ve daha sonraları Dilthey'in görüşleri ile benzerlik arz eder. Anlama, sanatsal yaratıcılık sürecini tekrarladığından dolayı hermönetik, sanatsal yaratıcılık teorisiyle bağlantılı olan anlama süreci açısından değerlendirilmiştir. (Palmer: 2002, 116) Ast'a göre hermönetikte temel maksat, edebî miras tarzında açığa konmuş olan antik dönemin ruhunu elde etmektir. Hermönetik, metnin geistige (ruhsal) mânâsını açığa çıkarma teorisidir. Bir kişi antik dönemin bütünleşmiş ruhunu ancak o dönemin bireysel eserlerine işlenmiş ilhamları elde etmek suretiyle kavrar. Hermönetiğin amacı, bir eseri, kendi içsel mânâsındaki gelişmeler, içsel unsurların birbiri ile ve o çağın daha kapsamlı ruhu ile olan ilişkileri yoluyla açıklamaktır. (Palmer: 2002, 112) Anlamanın bir de açıklama boyutu vardır ki Ast açıklamayı, anlamanın tarihsel, gramer ve geistige (ruhsal) seviyelerine paralel olarak yine üç seviyeye ayırır: Harf hermönetiği, sezgi hermönetiği ve ruh hermönetiği. Sezai Karakoç vasıtasıyla üzerinde hususen durduğumuz sezgi veya anlam hermönetiği, yazarın ve çağının ruhunu keşfetmeye yönelir. Bir pasajın mânâsını doğru olarak elde edebilmek için edebiyat tarihi, kullanılan muayyen eserin tarihi ve yazarın hayatıyla diğer eserleri hakkında bilgi sahibi olmak zorunludur. (Palmer: 2002, 115) Wolf'a göre ise yorum diyalogik bir süreçtir ve yorumcu başkalarına açıklayabilmek için konuyu anlamaya zihinsel olarak hazır olmalıdır. O hâlde hermönetiğin iki yönünün bulunması kaçınılmazdır: Anlama ve açıklama. (Palmer: 2002, 118) Schleiermacher'e göre de anlama ortamı diyalog ilişkisinin bir parçasıdır. Diyaloga giren kişi birtakım kelimeleri alır ve gizemli bir sürecin sonunda onların anlamı kendisine ilham edilir. Bu gizemli ve hatta ilahi süreç, hermönetiksel bir süreçtir.(Palmer: 2002, 123)

Bütün bunları göz önüne aldığımızda eleştirel okuma süreciyle hermönetik yorumlama arasında birbirini ikmal eden bir tavrın Sezai Karakoç'un okumaya verdiği anlam üzerinden meczedildiği söylenebilir ki burada anahtar kavram ilhamdır. Karakoç'un ilhamı, sürekli soru sorma faaliyeti sonucunda kendiliğinden gelen cevaplar olarak nitelendirilmesi, eleştirel okur tavrının hermönetikle kurduğu ilişkiyi vurgular. “Eser de bir sorudur. Gelecek zamanın insanı verecektir bu sorunun cevabını. Yazar, düşündüren adamdır. Düşünene, soru sormasında, yardımcı olandır. İnsan vardır, geçtiği yere düşünce izi bırakır. Alınlarda derin düşünce izleri bırakır gider.” Karakoç, salt bir

eleştirel okur tavrının hafakan doğuracağını ve bu hafakanı bir izin takibinde olmakla kendiliğinden gelecek cevap olarak tavsif ettiği ilham üzerinden aşmayı teklif etmektedir, dolayısıyla kutsal göz ardı eden bir eleştirel okur tavrını da eleştirir. Batının okuma biçimi üzerine şu yorumlarda bulunur: (Karakoç: 1999, 208) “Batı sorudur. Soru, batıda hafakan hâline varmıştır çağımızda. Çağımızda batının buhranı biraz da ilhamdan uzak olmanın hafakanıdır. şimdi bu hafakan bütün dünyayı sarmıştır. İlhama yatkın doğu toprakları da şimdi aynı sorularla sarsılıyor. Ama, bu soruların cevabı gelecek. Batılıya gelen cevaplar gibi değil, değişik cevaplar olarak gelecek. Batıda soru düşünceye dönüşmekte, düşünceler de ufukta bir çizgi olarak kendi içine kıvrılmaktadır. Doğuda ufuk açıktır. Sorular kimi zaman düşüncelere, kimi zaman da düşünceleri de atlayarak ilhama çıkar. Doğü, bilerek bilmeyerek cevabını ilhamdan ister. Ve sorular biter, düşünce yorulur, ilham ne biter ne yorulur.”

Karakoç’a göre sorgulayıcı şüpheyle metinlerin okunması esere dönüşen soruyu ortaya çıkaracak ve bu eser, geçmişteki izlere eklenmiş bir iz olarak gelecekteki yorumcularını bekliyor olacaktır. Karakoç’un tam da burada kutsal olan ile diğer kitapların arasında olması gereken ilişki hususunda söylediklerini bir daha tekrar etmek yerinde olacaktır: (Karakoç, 2012b, 198) “ Kitaptan kitaba bir ruh miras kalır: Gelenektir bu.../...Kitap Musa’nın esasıdır. Kitapsırsa büyücü değnekleri. Bu değnekleri zaman sınavında Musa’nın esası yutacaktır. İnsanlığı kitaba döndürmek: sorun budur. Kitabın ruhuna döndürmek. Vahye bakıp ilhama kavuşmak. Yeni kitapların doğumu buna bağlı”. Kitapların Kitap’tan ışık aldığıını, bu yüzden de böylesi kitapların diriliş için umut olduğunu, hakikatte kitabın bir tane olduğunu, ona bağlı olarak hayat özü taşıyanların da o tek bir Kitap’a hürmetten kitap adını aldıklarını düşüncesi de izleri yorumlamak ve yeni izler bırakmak suretiyle Karakoç’un okumaya atfettiği anlamdaki hermönetik döngüyü işaret etmektedir denebilir.

Sonuç:

Sezai Karakoç’un okuma kültürünü belirlenmeye çalıştığımız bu çalışmada, Karakoç’un Hatıralar’ındaki örnekleri göz önüne aldığımızda erken yaşlarda sözlü kültür ortamlarına dinleyici olarak katılımin, ileriye dönük okuma kültürünün gelişimine oldukça önemli katkılar sunduğunu söyleyebiliriz. Karakoç’un okuma kültürünün oluşmasında en temel etki aile içi okuma ortamını düzenleyen baba figürü olmuştur. Karakoç’un babasının sesli olarak okuduğu kitaplar sayesinde okumaya ilgisinin oluştuğu, bu kitaplara maruziyetle onda kitap okuma alışkanlığının belirdiği ve hatta gelenekle kurduğu ilişkinin psikolojik boyutunun şekillendiği söylenebilir. Öyle ki Karakoç’a göre kitap esas olarak bir geleneğin devam ettiricisi olandır ki bu gelenek kaynağını vahiyden alır. Dolayısıyla kitaba bağlı kitapları konuşturmak ve kitaba başkaldıran kitapları susturmak ifadesi Kutsal kitabın otoritesine vurgu yapar ki bu otoritenin belirginleşmesi, babasının okuyup kendisinin dinlediği gelenekle ilişkili kitaplar sayesinde olmuştur denebilir.

Karakoç’un okuma kültürünün şekillenmesinde öne çıkan bir diğer husus kütüphanelerle kurduğu ilişkidir. Ortaokul ve lise yıllarında kütüphaneler her ne kadar bütünüyle istifadeye açık olmasa da Karakoç bir biçimde buralardan faydalanmaya çalışmış ve fakat konulan kısıtlar sebebiyle kütüphane ilgisi daha çok üniversite yıllarında ve sonrasında belirginleşmiştir. Ortaokul ve lise yıllarında hem kütüphaneye hem de Büyükdöğü dergilerine erişim noktasında yaşadığı engellemeler onun okuma sevgisini kamçulamış olsa gerektir. Üniversite yıllarında Millet Kütüphanesi, İstanbul yıllarında Beyazıt Kütüphanesi adetâ ikinci evi olmuştur. Fransız konsolosluğu kütüphanesi de istifade ettiği bir kütüphanedir ki Batı düşüncesini Fransızca üzerinden burada okumuştur. Bu bağlamda dün olduğu gibi bugün de değişmeyen bir realite olarak okul kütüpha-

nelerinde öğrencilerin kitaba ulaşmada yaşadığı kısıtlılıklar sebebiyle okullarda yeterli düzeyde okuma ilgisinin oluşmadığı söylenebilir. Karakoç, kütüphane konusunda yaşadıkları sebebiyle bu hususa ayrı bir önem vermiş, okullarda kütüphanelerin, dersanelerden daha ön planda olması ve sınıfların, kütüphanelleşmesi gerektiğini söylemiştir.

Karakoç'un okuma biçiminde iki unsurun öne çıktığı söylenebilir. Bunlardan birincisi eleştirel bir okur olarak Sezai Karakoç, diğeri okudukları karşısında hermönetik yorumcu olarak Sezai Karakoç. Eleştirel bir okur kimliğinin gelişmesi için okumaları tetkik edebilecek bir çoklu bakışa gerek vardır ki bu çoklu bakışın gerçekleşebilmesi de uzun soluklu okumalarla ortaya çıkar. Karakoç'un ortaokul ve lise yıllarında Türk ve Dünya edebiyatının önemli eserlerini okuduğunu, bunu aynı zamanda felsefi ve sosyolojik fikriyatla beslediğini ve daha sonra üniversite yıllarında modern Batı düşüncesinin ana kaynaklarını Fransızcadan okuduğunu göz önüne aldığımızda onda çoklu bakış açısının oluşmasını sağlayacak bütün alt yapının teşekkül ettiği iddia edilebilir. Bütün bu okumalar, Batı edebiyatı ve fikriyatına tetkikçi bir nazarla yaklaşmasının yolunu açmıştır ki bu tetkikçi nazarın oluşmasını sağlayan da İslam fikriyatının temel eserlerini içselleştirmiş olmasıdır. Bu bağlamda Batı okumalarında, Batı'nın sanat ve fikriyatının İslam düşüncesiyle mezcedilebilecek yanlarını keşfetmiş, Batı düşüncesinin önemli isimlerinin fikriyatlarını onlardan bütünüyle etkilenerek değil, bilinçli bir eklektik yaklaşımla tevیل etmiştir. Bu sayede onda Batı edebiyatının, fikriyatının önemli isimlerinin izlerini görsek de bütünüyle gölgeleri altında kaldığını söyleyemeyiz. Okuyup içselleştirdiği eserleri kendinceleştirerek yeniden yorumlamış ve ele almıştır. Diğer taraftan İslam düşüncesinin temel fikriyatının izlerini de hermönetik bir yorumcu olarak güncelleme gayretinde olduğunu söyleyebiliriz. Bu eserleri günün dilini ve algısına taşıyarak yeniden yorumlamış, bu sayede onda okuma, hermönetikçilerin yaklaşımına uygun şekilde esere dönüşen bir nitelik kazanmıştır. Dolayısıyla okumalarının sorular etrafında gerçekleştiğini, soruların bir süre sonra onda fikrî meleke hâline geldiğini ve sezgi yoluyla okunanlardan farklı çıkarımlar yapabildiğini ve nihayetinde bu çıkarımların onun fikrî eserlerinin muhtevasını, edebî eserlerininse felsefi arka planını oluşturduğunu söyleyebiliriz.

Kaynakça:

Chall, J.S (1983) *Stages of Reading Development*. N.Y. McGraw-Hill Book Company.

Collins, F. (1999) “*The Use of Traditional Storytelling in Education to the Learning of Literacy Skills*” *Early Child Development and Care*, 1999, Vol. 152, pp. 77-108

Çifçi, M.(2006).*Eleştirel Okuma*.Türk Dili Araştırmaları Yıllığı - Belleten,54 (2006/1) ,55-80.

Göksel, A. (2022). *Okumanın Unsurları ve Gelişim Evreleri*. Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi , (9) , 132-147.

Hökekleli, H. (1997) *TDV İslam Ansiklopedisi*, İstanbul. Türkiye Diyanet Vakfı

Karakoç, S. (1989d) “Hatıralar-XXIV”, *Diriliş*, S.24, s.10-12, 02 Ocak 1989.

Karakoç, S. (1989a). “Hatıralar-XXVI” *Diriliş*, S. 26. s.12, 16 Ocak 1989.

Karakoç, S. (1989b) “Hâtıralar-XL”, *Diriliş*, S.40, s.9 21 Nisan 1989.

Karakoç, S. (1989c) “Hâtıralar-XXIX”, *Diriliş*, S.29, s.12 6 Şubat 1989.

Karakoç, S. (1988a) “Hatıralar-XIX”, *Diriliş*, S.19, s.8, 28 Kasım 1988.

Karakoç, S. (1988b) “Hatıralar-XXIII”, *Diriliş*, S.23, s.11, 25 Aralık 1988.

- Karakoç, S. (1988c) “Hâtıralar-XXVIII”, *Diriliş*, S.28, s.10-12, 30 Ocak 1989.
- Karakoç, S. (1989e) “Hâtıralar-XXX”, *Diriliş*, S.30, s.8-10, 13 Şubat 1989.
- Karakoç, S. (1989f) “Hâtıralar-XXXII”, *Diriliş*, S.32, s.6, 27 Şubat 1989.
- Karakoç, S. (1989g) “Hâtıralar-XL”, *Diriliş*, S.49, s.6, 21 Nisan 1989.
- Karakoç, S. (1989h) “Hâtıralar-XXXIV”, *Diriliş*, S.34, s.7, 13 Mart 1989.
- Karakoç, S. (1989i) “Hâtıralar-XXXIX”, *Diriliş*, S.39, s.11, 14 Nisan 1989.
- Karakoç, S. (1989j) “Hâtıralar-XL”, *Diriliş*, S.42, s.9, 5 Mayıs 1989.
- Karakoç, S. (1989k) “Hâtıralar-XLIV”, *Diriliş*, S.44, s.8, 19 Mayıs 1989.
- Karakoç, S. (1989l) “Hâtıralar-XLVIII”, *Diriliş*, S.48, s.8, 16 Haziran 1989.
- Karakoç, S. (1989m) “Hâtıralar-LVII”, *Diriliş*, S.57, s.10, 18 Ağustos 1989.
- Karakoç, S. (1989n) “Hâtıralar-XLII”, *Diriliş*, S.42, s.10, 5 Mayıs 1989.
- Karakoç, S. (1989o) “Hâtıralar-XLV”, *Diriliş*, S.45, s.8, 5 Mayıs 1989.
- Karakoç, S. (1989p) “Hâtıralar-XXXVII”, *Diriliş*, S.37, s.9, 3 Nisan 1989.
- Karakoç, S. (1989r) “Hâtıralar-XXXV”, *Diriliş*, S.35, s.9, 20 Mart 1989.
- Karakoç, S. (1989s) “Hâtıralar-XXXVI”, *Diriliş*, S.36, s.9, 27 Mart 1989.
- Karakoç, S. (1990) “Hâtıralar-LXXX”, *Diriliş*, S.80, s.7, 26 Ocak 1990.
- Karakoç, S. (2012a) *Çağ ve İlham 4*. İstanbul. Diriliş Yayınları.
- Karakoç, S. (2012b) *Çağ ve İlham 2*. İstanbul. Diriliş Yayınları.
- Karakoç, S. (2009) *Çağ ve İlham 1*. İstanbul. Diriliş Yayınları.
- Karakoç, S. (1975) *Sütun 1*. 2. Baskı. İstanbul. Diriliş Yayınları.
- Karakoç, S. (1999) *Sütun*. 5. Baskı. İstanbul. Diriliş Yayınları.
- Karakoç, S. (2011a) *Düşünceler II. Kurumlar*. İstanbul. Diriliş Yayınları.
- Karakoç, S. (2011b) *Yitik Cennet*. 12. Baskı. İstanbul. Diriliş Yayınları.
- Karakoç, S. (2011c) *Yunus Emre*. 12. Baskı. İstanbul. Diriliş Yayınları.
- Karakoç, S. (2012) *Gün Doğmadan*. İstanbul. Diriliş Yayınları.
- Karakoç, S. (2016) *Piyesler I*. İstanbul. Diriliş Yayınları.
- Isbell, R., Sobol, J., Lindauer, L. et al. (2004) *The Effects of Storytelling and Story Reading on the Oral Language Complexity and Story Comprehension of Young Children*. *Early Childhood Education Journal* 32, 157–163
- McLuhan, M. (2020) *Gutenberg Galaksisi*. İstanbul. Yapı Kredi Yayınları.
- Palmer, E. R. (2002) *Hermönetik*. Çev. Yrd. Doç. İbrahim Görener. İstanbul. Anka Yayınları.
- SAMUR, A. (2017). *Okuma Kültürü Edinme Sürecinde “İlkokul Dönemi (6-10Yaş)”*. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 50(1), 209 - 230.